

Leksykon prawa i protokołu dyplomatycznego

100 podstawowych pojęć

Redakcja
Sebastian Sykuna Jerzy Zajadło

Wydawnictwo C.H. Beck

Leksykon prawa i protokołu dyplomatycznego
100 podstawowych pojęć

W sprzedaży z tej serii:

red. E. Bagińska

LEKSYKON PRAWA CYWILNEGO CZĘŚĆ OGÓLNA

red. K. Zeidler, P. Rybiński

LEKSYKON RETORYKI PRAWNICZEJ

red. Jakub Stelina

**LEKSYKON PRAWA PRACY. 100 PODSTAWOWYCH
POJĘĆ, 2 wydanie**

red. A. Powałowski

LEKSYKON PRAWA KONKURENCJI

red. A. Powałowski

LEKSYKON PRAWA OCHRONY KONSUMENTÓW

red. K. Zeidler

LEKSYKON PRAWA OCHRONY ZABYTKÓW

testy-prawnicze.pl

Legalis
System Informacji Prawnej

edukacjaprawnicza.pl

www.sklep.beck.pl

Leksykon

prawa i protokołu
dyplomatycznego

100 podstawowych pojęć

Redakcja
Sebastian Sykuna
Jerzy Zajadło

Wydawnictwo C.H. Beck
Warszawa 2011

Redakcja: Joanna Ablewicz

Projekt okładki: Robert Rogiński

© **Wydawnictwo C.H. Beck 2011**

Wydawnictwo C.H. Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: Krzysztof Biesaga
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-2878-2

ISBN e-book 978-83-255-2879-9

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne.....	IX
Lista autorów.....	XI
Wykaz skrótów	XIII
AGENT KONSULARNY.....	1
AGRÉMENT	3
AIDE MÉMOIRE (PRO MEMORIA)	5
AKREDYTACJA.....	6
ALKOHOLE W DYPLMACJI	9
AMBASADA.....	15
AMBASADOR	18
APLIKACJA DYPLMATYCZNO-KONSULARNA	24
ATTACHÉ	26
AZYL DYPLMATYCZNY	27
BILETY WIZYTOWE.....	33
CEREMONIAŁY.....	35
CEREMONIAŁ MORSKI	43
CEREMONIAŁ WOJSKOWY	46
CHARGÉ D'AFFAIRES	51
CZYNNOŚCI DYPLMATYCZNE I KONSULARNE.....	52
DOBRE USŁUGI (GOOD OFFICES)	57
DYPLMACJA.....	60
DYPLMACJA GOSPODARCZA.....	63
DYPLMACJA KULTURALNA	69
DZIEKAN KORPUSU DYPLMATYCZNEGO	72
ETYKIETA	73
EUROPEJSKA OPIEKA KONSULARNA.....	76
EXEQUATUR	82
FLAGA PAŃSTWOWA.....	83
FUNKCJE DYPLMATYCZNE.....	90
FUNKCJE KONSULARNE.....	92
FUNKCJE KONSULARNE W POSTĘPOWANIU SĄDOWYM ..	96
GŁOWA PAŃSTWA.....	99
IMMUNITETY I PRZYWILEJE DYPLMATYCZNE.....	105
IMMUNITETY KONSULARNE.....	109

JĘZYK CIAŁA.....	113
JĘZYK DYPLOMATYCZNY.....	121
JURYSDYKCJA KONSULARNA.....	127
KLASY SZEFÓW MISJI DYPLOMATYCZNEJ	132
KLASY KIEROWNIKÓW URZĘDÓW KONSULARNYCH.....	135
KONFERENCJA MIĘDZYNARODOWA.....	136
KONGRES WIEDENSKI.....	141
KONSUL	145
KONSUL HONOROWY	148
KONWENCJE KONSULARNE	151
KORESPONDENCJA DYPLOMATYCZNA.....	156
KORPUS DYPLOMATYCZNY.....	161
KORPUS KONSULARNY.....	163
KURIER DYPLOMATYCZNY	165
KURTUAŻA MIĘDZYNARODOWA	168
LISTY KOMISYJNE	172
LISTY UWIERZYTELNIAJĄCE.....	174
LISTY WPROWADZAJĄCE.....	177
MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH	177
MISJA DYPLOMATYCZNA.....	183
MISJE PRZY ORGANIZACJACH MIĘDZYNARODOWYCH...	184
MISJE <i>QUASI</i> -DYPLOMATYCZNE I <i>QUASI</i> -KONSULARNE ..	186
MISJE SPECJALNE	190
MISJE WOJSKOWE	191
NEGOCJACJE.....	193
NIETYKALNOŚĆ OSOBISTA	197
NIETYKALNOŚĆ POMIESZCZEŃ	199
NOTY DYPLOMATYCZNE	201
NUNCJUSZ APOSTOLSKI (PAPIESKI)	204
ODPOWIEDZIALNOŚĆ PAŃSTWA ZA NARUSZENIE PRAWA DYPLOMATYCZNEGO I KONSULARNEGO	206
OPIEKA DYPLOMATYCZNA.....	213
OPŁATY KONSULARNE	221
ORDERY I ODZNACZENIA	225
PAŃSTWO PRZYJMUJĄCE.....	232
PAŃSTWO WYSYŁAJĄCE.....	233
PASZPORTY DYPLOMATYCZNE I PASZPORTY SŁUŻBOWE ..	235
PEŁNOMOCNICTWA.....	238

REDAKTORZY

Dr *Sebastian Sykuna*, Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa WPiA UG
Prof. zw. dr hab. *Jerzy Zajadło*, Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa
WPiA UG, Zakład Praw Człowieka WPiA UG

AUTORZY

Dr *Michał Balcerzak* [M.B.], Katedra Praw Człowieka WPiA UMK
Dr *Dariusz Bugajski* [D.B.], Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich AMW
w Gdyni
Dr *Wojciech Burek* [W.B.], Instytut Europeistyki UJ
Mgr *Nicholas Cieslewicz* [N.C.], Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa
WPiA UG
Dr *Agnieszka Czubik* [A.Cz.], Instytut Nauk Politycznych UJ, Katedra Europej-
skiej Integracji Gospodarczej UEK w Krakowie
Dr *Paweł Czubik* [P.Cz.], Instytut Europeistyki UJ
Mgr *Magdalena Glanc* [M.G.], Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa WPiA UG
Dr *Marcin Kałduński* [M.Kałd.], Katedra Prawa Międzynarodowego WPiA UMK
Dr *Michał Kowalski* [M.K.], Zakład Prawa Międzynarodowego Publicznego
WPiA UJ
Dr *Janusz Sibora* [J.S.], Instytut Filozofii, Socjologii i Dziennikarstwa UG
Dr *Magdalena Sykulska-Przybyś* [M.S.-P.], Zakład Praw Człowieka WPiA UG
Dr *Sebastian Sykuna* [S.S.], Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa WPiA UG
Dr *Tomasz Widlak* [T.W.], Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa WPiA UG
Dr *Marcin Michał Wiszowaty* [M.M.W.], Katedra Prawa Konstytucyjnego i In-
stytucji Politycznych WPiA UG
Prof. zw. dr hab. *Jerzy Zajadło* [J.Z.], Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Pra-
wa WPiA UG, Zakład Praw Człowieka WPiA UG

SŁOWO WSTĘPNE

W założeniu prezentowany leksykon powinien być lekturą pomocniczą i uzupełniającą – nie może więc zastępować podręczników dotyczących ani protokołu dyplomatycznego, ani tym bardziej prawa międzynarodowego czy prawa dyplomatycznego i konsularnego. Krąg adresatów naszego opracowania zakreślamy jednak bardzo szeroko – są to zarówno studenci politologii, prawa czy stosunków międzynarodowych oraz pracownicy służby zagranicznej, jak i czytelnicy niemający na co dzień styczności z omawianą problematyką. Trudno go też traktować w kategoriach wyczerpującego kompendium wiedzy na temat różnych aspektów funkcjonowania służby zagranicznej w obszarze norm prawnych i norm kurtuazyjnych. Chodziło nam przede wszystkim o krótką i syntetyczną prezentację najbardziej podstawowych, naszym zdaniem, pojęć funkcjonujących w stosunkach dyplomatycznych i konsularnych. W tym sensie to opracowanie, jak zakładamy, może mieć pewne walory popularyzatorskie w zakresie wiedzy o podstawowych instytucjach prawa dyplomatycznego i konsularnego oraz protokołu dyplomatycznego.

Pewnego wyjaśnienia wymagają tytuł i podtytuł leksykonu. Przede wszystkim ze względów stylistycznych operujemy skrótowym pojęciem „prawo dyplomatyczne”, chociaż zawarte hasła mają znacznie szerszy wymiar i obejmują także m.in. „prawo konsularne”, „prawo dyplomatyczne organizacji międzynarodowych”, „prawo misji specjalnych” czy, *last but not least*, „prawo wewnętrzne służby zagranicznej”. Ponadto, pojęcia „protokół dyplomatyczny” używamy w sensie bardzo szerokim i obejmujemy nim m.in. „normy kurtuazji międzynarodowej” i „ceremoniały państwowe”, a także pragmatykę służbową, np. w zakresie organizacji „przyjęć dyplomatycznych”, „organizacji wizyt oficjalnych i spotkań nieoficjalnych” czy „reguł i zasad korespondencji dyplomatycznej”. Koncentrujemy się przede wszystkim na prawie i normach protokolarnych, natomiast wiele istotnych problemów z dziedziny szeroko pojętych stosunków międzynarodowych i ich historii pozostaje poza kręgiem omawianych tu zagadnień. Pod tym względem prezentowane opracowanie różni się od innych pozycji dostępnych na rynku księgarskim (np. Leksykonu dyplomatycznego autorstwa J. Sutora, Warszawa 2010). Przyjęty podtytuł leksykonu – „100 podstawowych pojęć” – tłumaczy, dlaczego określone hasła zostały omówione, a inne pominięte.

Już w tytule naszego leksykonu łączymy wyrażnie ze sobą normy prawne i normy kurtuazyjne występujące w szeroko pojętej działalności dyplomatycznej. W istniejących na rynku księgarskim pozycjach najczęściej jest tak, że są one poświęcone prawu dyplomatycznemu i konsularnemu, ale zawierają jednocześnie elementy protokołu dyplomatycznego (tak np. *J. Sutor*, *Prawo dyplomatyczne i konsularne*, Warszawa 2008). Bądź odwrotnie – ich głównym przedmiotem jest protokół dyplomatyczny, ale jednocześnie omawiają podstawowe instytucje prawa dyplomatycznego i konsularnego (tak np. *T. Orłowski*, *Protokół dyplomatyczny. Ceremoniał i etykieta*, Warszawa 2010). Wychodzimy z założenia, że te dwa systemy normatywne wzajemnie się przecinają. W związku z tym trudno analizować protokół dyplomatyczny w oderwaniu od prawa międzynarodowego i odwrotnie. Protokół dyplomatyczny nie jest bowiem wartością samą w sobie, w stosunkach międzynarodowych jest raczej pewnym narzędziem optymalizującym właściwe relacje pomiędzy państwami, a te w ostatecznej instancji powinny być jednak zdeterminowane normami prawnymi (*ius gentium*), a nie normami kurtuazyjnymi (*comitas gentium*).

Gdańsk, sierpień 2011 r.

Sebastian Sykuna i Jerzy Zajadło

REDAKTORZY

Dr *Sebastian Sykura* [S.S.], Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa WPiA UG

Prof. zw. dr hab. *Jerzy Zajadło* [J.Z.], Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa WPiA UG, Zakład Praw Człowieka WPiA UG

AUTORZY

Dr *Michał Balcerzak* [M.B.], Katedra Praw Człowieka WPiA UMK

Dr *Dariusz Bugajski* [D.B.], Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich AMW w Gdyni

Dr *Wojciech Burek* [W.B.], Instytut Europeistyki UJ

Mgr *Nicholas Cieslewicz* [N.C.], Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa WPiA UG

Dr *Agnieszka Czubik* [A.Cz.], Instytut Nauk Politycznych UJ, Katedra Europejskiej Integracji Gospodarczej UEK w Krakowie

Dr *Paweł Czubik* [P.Cz.], Instytut Europeistyki UJ

Mgr *Magdalena Glanc* [M.G.], Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa WPiA UG

Dr *Marcin Kałduński* [M.Kałd.], Katedra Prawa Międzynarodowego WPiA UMK

Dr *Michał Kowalski* [M.K.], Zakład Prawa Międzynarodowego Publicznego WPiA UJ

Dr *Janusz Sibora* [J.S.], Instytut Filozofii, Socjologii i Dziennikarstwa UG

Dr *Magdalena Sykulska-Przybyś* [M.S.-P.], Zakład Praw Człowieka WPiA UG

Dr *Sebastian Sykura* [S.S.], Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa WPiA UG

Dr *Tomasz Widlak* [T.W.], Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa WPiA UG

Dr *Marcin Michał Wiszowaty* [M.M.W.], Katedra Prawa Konstytucyjnego i Instytucji Politycznych WPiA UG

Prof. zw. dr hab. *Jerzy Zajadło* [J.Z.], Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa WPiA UG, Zakład Praw Człowieka WPiA UG

Mgr *Paulina Zajadło-Węglarz* [P.Z.-W.], Katedra Prawa Międzynarodowego
Publicznego WPiA UG

Dr *Kamil Zeidler* [K.Z.], Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa WPiA UG

WYKAZ SKRÓTÓW

Źródła prawa

KWPT	Konwencja wiedeńska o prawie traktatów z 23.5.1969 r. (Dz.U. z 1990 r. Nr 74, poz. 439)
KWSD	Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych z 18.4.1961 r. (Dz.U. z 1965 r. Nr 37, poz. 232)
KWSK	Konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych z 24.4.1963 r. (Dz.U. z 1982 r. Nr 13, poz. 98)
ŚlZagrU.....	ustawa z 27.7.2001 r. o służbie zagranicznej (Dz.U. Nr 128, poz. 1403 ze zm.)
TfUE	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja z Lizbony)
TWE.....	Traktat o Wspólnotach Europejskich (wersja z Maastricht)

Czasopisma

Dz.U.	Dziennik Ustaw
Dz.Urz.	Dziennik Urzędowy
EPS	Europejski Przegląd Sądowy
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
NP	Nowe Prawo
PiP	Państwo i Prawo
SM	Sprawy Międzynarodowe

Inne

art.	artykuł
cyt.	cytowany (-a, -e)
ds.	do spraw
ETS.	Europejski Trybunał Sprawiedliwości
ESDZ.....	Europejska Służba Działań Zewnętrznych
ew.	ewentualnie
kan.	kanon
KNP	Komitet Narodowy Polski
KNU	klauzula najwyższego uprzywilejowana
KPM	Komisja Prawa Międzynarodowego
MON	Ministerstwo Obrony Narodowej

MSZ.....	Ministerstwo Spraw Zagranicznych
MTPC	Międz amerykański Trybunał Praw Człowieka
MTS.....	Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości
n.	następny (-a, -e)
niepubl.	niepublikowany (-a, -e)
Nr	numer
ok.	około
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
opr.	opracowanie
par.	paragraf
PISM	Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
poz.	pozycja
przyp.	przypis
red.	redakcja
RM	Rada Ministrów
RP.....	Rzeczpospolita
RR KP	Rada Regencyjna Królestwa Polskiego
RSO	Regulamin Służby na okrętach Marynarki Wojennej Rzeczypospolitej Polskiej
s.	strona
SN	Sąd Najwyższy
STSM	Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej
t.j.	tekst jednolity
TK	Trybunał Konstytucyjny
tł.	tłumaczenie
uchw.	uchwała
UE	Unia Europejska
w.	wiek
w zw.	w związku
WP	Wojsko Polskie
ze zm.	ze zmianami
zob.	zobacz

AGENT KONSULARNY

Jest to najniższa (czwarta) → **klasa kierowników urzędów konsularnych**, nazywanej w tym przypadku – agencją konsularną. Z punktu widzenia pierwszeństwa protokolarnego agencji konsularni zostali zrównani rangą z III sekretarzem. Wspomnieć również należy, że niekiedy tytuł agenta konsularnego noszą → **konsulowie honorowi**.

Osoby mianowane na stanowisko agenta konsularnego muszą spełniać takie same warunki, jakie są stawiane przed innymi szefami placówek konsularnych, a które w sposób szczegółowy określa art. 2 ustawy z 13.2.1984 r. o funkcjach konsułów Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2002 r. Nr 215, poz. 1823 ze zm.). Stosownie do treści wskazanego artykułu, agentem konsularnym może zostać osoba będąca obywatelem polskim i korzystająca z pełni praw publicznych oraz posiadającą pełną zdolność do czynności prawnych. Ponadto musi posiadać tytuł magistra bądź równorzędny, nie może być karana za przestępstwo popełnione z winy umyślnej, być nieskazitelnego charakteru, a także – z uwagi na posiadane kwalifikacje i praktykę zawodową, winna dawać rękojmię należytego wykonywania obowiązków służbowych.

Agenci konsularni mogą zostać powołani na dwa sposoby i w konsekwencji, mogą pełnić dwie nieco odmienne role.

Przede wszystkim agenci są mianowani tzw. brewetem przez → **konsula**, należącego do wyższej klasy szefów placówek konsularnych (np. przez konsula generalnego). Wówczas wykonują swoje obowiązki pod kierownic-

twem tych, którzy ich powołali i w istocie są jedynie delegatami konsułów do części ich własnych okręgów konsularnych. Na podstawie art. 69 Konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych z 24.4.1963 r. (Dz.U. z 1982 r. Nr 13, poz. 98) agent konsularny mianowany w ten sposób może obecnie wykonywać swoje uprawnienia i korzystać z odpowiednich przywilejów konsularnych tylko na podstawie dwustronnego porozumienia, zawartego pomiędzy państwem wysyłającym a państwem przyjmującym.

Z drugiej strony, agentów konsularnych mianuje Minister Spraw Zagranicznych (lub inny właściwy organ) państwa wysyłającego w ten sposób, że udziela im stosownych listów komisyjnych, w których są szczegółowo określone kompetencje rzeczowe danego agenta oraz jego okręg konsularny, zaś władze państwa goszczącego w odpowiedzi udzielają → *exequatur*. Tak powołany agent konsularny jest samodzielnym i pełnoprawnym kierownikiem placówki konsularnej.

Choć we współczesnej praktyce konsularnej agencje konsularne są zazwyczaj tworzone w mniej istotnych miejscach z punktu widzenia interesu państwa wysyłającego, to i tak ma to miejsce stosunkowo rzadko. Z tych też względów w toku prac Komisji Prawa Międzynarodowego ONZ dotyczących projektu → **konwencji konsularnych** pojawiły się nawet głosy za całkowitym zlikwidowaniem tej klasy (*J. Sutor, Prawo...*, s. 307). Ostatecznie jednak uznano, że każde z państw ma swobodę decydowania o ustanawianiu i prowadzeniu placówek tego typu. Stąd też niekiedy przyjmuje się, że mianem agentów konsularnych określa się urzędników konsularnych w randze poniżej wicekonsula i o ograniczonym zakresie obowiązków, natomiast ich szczegółowy status prawny określają odpowiednie przepisy szczebla krajowego (*R.G. Feltham, Diplomatic...*, s. 55).

Literatura:

- A.W. Bortnowski*, Protokół dyplomatyczny i savoir-vivre dla każdego, Ciechanów 2003;
R.G. Feltham, Diplomatic Handbook, Londyn 1993;
S.E. Nahlik, Agent konsularny, [w:] Encyklopedia prawa międzynarodowego i stosunków międzynarodowych, Warszawa 1976;
S. Sawicki, Prawo konsularne. Studium prawnomiędzynarodowe, Warszawa 1998;
J. Sutor, Leksykon dyplomatyczny, Warszawa 2005;
J. Sutor, Prawo dyplomatyczne i konsularne, Warszawa 1982.

[M.G.]

AGRÉMENT

(fr. zezwolenie) oznacza udzielenie wstępnej zgody przez → **państwo przyjmujące** na kandydata na szefa misji dyplomatycznej w tym państwie, przedstawionego drogą dyplomatyczną przez → **państwo wysyłające**.

Wybór określonej osoby na szefa misji dyplomatycznej w innym państwie należy do wyłącznej kompetencji państwa wysyłającego i odbywa się według ustawodawstwa wewnętrznego tego państwa. Jednak, aby prawidłowo wykonywać swoje funkcje, szef misji musi cieszyć się zaufaniem i życzliwością państwa przyjmującego. Dodatkowo instytucja → *persona non grata* potwierdza pełną swobodę państwa przyjmującego do decydowania, kogo nie życzy sobie na swoim terytorium jako przedstawiciela dyplomatycznego obcego państwa. Osoba szefa misji, dzięki jego pozycji i umocowaniu w państwie przyjmującym, w szczególności wymaga akceptacji i zgody państwa wysyłającego. W związku z licznymi przypadkami publicznego nieakceptowania kandydatów innych państw na → **ambasadorów**, które nierzadko doprowadzały do napięć dyplomatycznych, a przede wszystkim wiązały się z nieprzyjemnościami dla zainteresowanej osoby, od XIX w. ustaliła się praktyka dokonywania poufnych sondaży odnośnie stosunku państwa przyjmującego do kandydata na najwyższe stanowisko dyplomatyczne w tym państwie. Praktyka ta została potwierdzona w podstawowym → **źródle współczesnego prawa dyplomatycznego** – Konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych z 18.4.1961 r. (Dz.U. z 1965 r. Nr 37, poz. 232). Artykuł 4 KWSD nakłada na państwo wysyłające obowiązek upewnienia się, „że osoba, którą zamierza akredytować jako szefa misji w państwie przyjmującym, otrzymała *agrément* tego państwa”. W art. 4 ust. 2 KWSD zwalnia państwo przyjmujące z obowiązku uzasadniania decyzji odmownej. Uzyskanie *agrément* jest wymagane dla pierwszych dwóch **klas szefów misji dyplomatycznej**, a w związku z prawie całkowitym zaniem w współczesnej praktyce dyplomatycznej drugiej klasy szefów misji dyplomatycznej, dziś wymagane jest jedynie w stosunku do pierwszej klasy, czyli do ambasadorów i → **nuncjuszy**.

O *agrément* występuje zwykle opuszczający misję ambasador lub kierujący nią → *chargé d'affaires ad interim* w formie → **noty dyplomatycznej** skierowanej do ministerstwa spraw zagranicznych państwa przyjmującego, do której załączony jest skrócony życiorys wytypowanego kandydata (*demande d'agrément*). Inne sposoby występowanie o *agrément* (przekazanie noty do ambasady państwa przyjmującego w państwie wysyłającym, przekazanie

noty za pośrednictwem państwa trzeciego lub bezpośrednio wystąpienie ministra spraw zagranicznych lub głowy państwa w państwie wysyłającym do ministerstwa spraw zagranicznych państwa przyjmującego) również są dopuszczalne i praktykowane. Odpowiedź udzielana jest w ciągu ok. miesiąca. Odpowiedź odmowna lub rażąco przedłużający się brak jakiejkolwiek odpowiedzi oznacza konieczność wyboru i przedstawienia innego kandydata. W każdym z takich przypadków przynosi to zwykle wzrost napięcia i zdrażnienie we wzajemnych stosunkach dyplomatycznych. W przeszłości przyczynami nieakceptacji kandydata i to zarówno poprzez odmowę jego akredytacji w czasach przed wykształceniem się omawianej instytucji, jak i przez odmowę udzielenia *agrément* w ostatnich dwóch stuleciach, były między innymi względy rasowe oraz negatywne wypowiedzi kandydata odnośnie do państwa przyjmującego. Brak obowiązku uzasadniania decyzji odmownych nie zwalnia jednak z pewnej dyskrekcji w tym temacie. Znany jest przypadek z praktyki radzieckiej, gdzie publiczne wypowiedzi *Nikity Chruszczowa* w 1962 r., oczerniające niedoszłych ambasadorów Republiki Federalnej Niemiec w Rosji Radzieckiej, były uznane za naruszające zasady → **kurtuazji międzynarodowej**. Natomiast udzielenie *agrément* jest równoznaczne z udzielaniem wstępnej zgody na kandydata i stanowi podstawę do publicznego ogłoszenia jego nazwiska oraz podejmowania dalszych kroków zmierzających do dokonania → **akredytacji** ambasadora w państwie przyjmującym. Ostateczną zgodą na kandydata jest jednak dopiero przyjęcie od niej → **listów uwierzytelniających**. W związku z tym, z formalnego punktu widzenia dopuszczalna jest sytuacja, że osoba, która uzyskała *agrément* ostatecznie nie została zaakceptowana na stanowisku ambasadora. W przypadku takiej zmiany zdania, państwo przyjmujące może wycofać udzielone *agrément* lub skorzystać z instytucji *persona non grata*. I takie przypadki sporadycznie miały miejsce, jak np. w 1968 r., kiedy to król Arabii Saudyjskiej wycofał *agrément* udzielone kandydatowi na ambasadora Wielkiej Brytanii w tym państwie, w związku z informacjami zamieszczonymi w prasie brytyjskiej o jego żydowskim pochodzeniu.

W przypadku powoływania tej samej osoby na stanowiska szefa misji w dwóch lub więcej państwach (art. 5 KWSD), konieczne jest uzyskanie *agrément* w każdym z tych państw.

Uzyskanie *agrément* nie jest wymagane w stosunku do szefów stałych przedstawicielstw państw przy organizacjach międzynarodowych. Z samego faktu bycia członkiem organizacji międzynarodowej wynika prawo do mianowania stałego przedstawiciela przy takiej organizacji.

Odrębnie uregulowana jest kwestia udzielania uprzedniej zgody państwa przyjmującego na stanowiska → *attachés* wojskowych, morskich i lotniczych. Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych w art. 7 jedynie uprawnia państwo przyjmujące do żądania uprzedniego wskazania kandydata celem akceptacji. Dla odróżnienia z instytucją *agrément* zarezerwowaną dla szefów misji dyplomatycznych zgodę np. na *attaché* wojskowego określa się, jako ang. *approval* lub fr. *approbation*. Również fakultatywnie Konwencja traktuje żądanie uzyskania uprzedniej zgody na innych przedstawicieli dyplomatycznych, którzy posiadają obywatelstwo państwa trzeciego i nie są zarazem obywatelami państwa wysyłającego (art. 8 ust. 3 KWSD). Każdorazowo zgodę państwa przyjmującego trzeba natomiast zdobyć przy powoływaniu przedstawiciela dyplomatycznego posiadającego obywatelstwo państwa przyjmującego (art. 8 ust. 2 KWSD). Jednak są to sytuacje wyjątkowe, ponieważ zasadą powinno być mianowanie własnych obywateli na stanowiska dyplomatyczne w innym państwie (art. 8 ust. 1 KWSD). Odnosnie do pozostałych osób zatrudnianych w placówce dyplomatycznej państwo wysyłające posiada pełną swobodę ich wyboru, a ewentualna nieakceptacja państwa przyjmującego może nastąpić na podstawie przepisów o *persona non grata* i osobach niepożądanych.

Literatura:

E. Denza, *Diplomatic Law. A Commentary on the Vienna Convention on Diplomatic Relations*, Oxford 2008;

M.J. Gamboa, *Elements of Diplomatic and Consular Practice. A Glossary*, Quezon City 1966;

M. Gąsiorowski, *Dyplomaci i konsulowie*, Warszawa 1966;

E.M. Satow, *Satow's Guide to Diplomatic Practice*, London 1979;

J. Sutor, *Prawo dyplomatyczne i konsularne*, Warszawa 2010.

[W.B.]

AIDE MÉMOIRE (PRO MEMORIA)

Jest to jedno z pism dyplomatycznych, którego celem jest oświadczenie, dotyczące oceny stanu faktycznego sprawy lub wyjaśnienie omawianego problemu. Wręczane osobiście podczas lub po zakończeniu rozmowy, ewentualnie przesyłane w formie załącznika do → **not dyplomatycznych**, ma służyć usunięciu rozbieżności i nieporozumień co do przedmiotu dyskusji, rzadziej korespondencji, a niekiedy jest traktowane jako jej podsumowanie czy uzupełnienie.